

Wpływ konformizmu na zachowanie człowieka

Joanna Rawinis, Małgorzata Wilkosz, Agnieszka Wesołowska
Gdański Uniwersytet Medyczny

Abstrakt

Konformizm to zmiana zachowania na skutek rzeczywistego bądź wyobrażonego wpływu innych ludzi. Objawia się podporządkowywaniem się wartościom, poglądom, opiniom, zasadom i normom postępowania obowiązującym w danej grupie społecznej. Przełomowym badaniem w tej dziedzinie był eksperyment Solomona Ascha przeprowadzony w latach 50. XX wieku, z którego wynikało, że na konformizm jednostki duży wpływ mają inni członkowie grupy. Badanie to doczekało się wielu replikacji. Sam autor przeprowadził je kilkakrotnie w różnych wersjach. W naszym badaniu wzięło udział 10 osób, studentów w wieku od 18 do 28 lat. Uczestnicy zostali poproszeni o wskazanie wśród trzech linii jednej identycznej jak linia wzorcowa. Najpierw wykonywali to zadanie indywidualnie, a następnie w grupie. W jej skład wchodziło 4 aktorów. Mieli za zadanie odpowiadać w ustalony wcześniej sposób. W kilku przypadkach odpowiadali niezgodnie z prawdą. Można było zaobserwować zjawisko konformizmu, ponieważ wystąpiły różnice pomiędzy odpowiedziami indywidualnymi i grupowymi. Jednak różnica ta okazała się nieistotna statystycznie. Mogło to wynikać z małej liczby osób badanych.

Słowa kluczowe: konformizm, eksperyment Ascha, uleganie wpływom

Wstęp

Jednym z pierwszych badań, które wykazało istnienie konformizmu, był eksperyment Muzafera Sherifa. Polegał on na łączeniu ludzi w trzyosobowe grupy i zamykaniu ich w ciemnym pokoju. Ich zadaniem było obserwowanie punktu światła, który był nieruchomy. Jednak warunki panujące w pomieszczeniu dawały złudzenie ruchu owego punktu. Uczestników proszono o oszacowanie odległości, z jaką punkt się przemieszcza. W wyniku tego badania, oszacowania były uśrednione i przyjęte przez wszystkich jako własne. W tym przypadku mamy do czynienia z konformizmem informacyjnym, czyli zjawiskiem, kiedy osoby dostosowują swoje zdanie do opinii reszty i są przekonane o jej prawdziwości. Solomon Asch nie zgadzał się z wnioskami wysuniętymi przez Sherifa. Twierdził on, że w warunkach jednoznacznych badani nie będą ulegać opinii grupy. W celu potwierdzenia swojej tezy, zaprojektował własne doświadczenie. Ku jego zaskoczeniu, wyniki okazały się odbiegać od przewidywań. Ludzie ulegali zjawisku konformizmu nawet w przypadku tak pozornie łatwego zadania jak porównywanie linii.

Konformizm jest dość powszechnym zjawiskiem i trudno wyobrazić sobie bez niego relacje społeczne. Opiera się na nim większość istniejących społeczeństw. Zdaniem psychologów konformizm to zachowanie jednostki odpowiadające wzorcom zachowania grupy, której ta jednostka jest członkiem. Siła konformizmu jest olbrzymia, może sprawiać, że ludzie zachowują się wbrew swoim przekonaniom. Zjawisko to ma zarówno pozytywne, jak i negatywne strony. Jednym z pozytywnych aspektów może być tworzenie jakichkolwiek relacji międzyludzkich, ale także tak codzienne rzeczy jak prawo i zasady moralne. Do negatywnych stron należy zanik indywidualności oraz niezależności jednostki. Pomimo swoich wad, konformizm jest niezbędny do prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Z tego powodu, był on częstym przedmiotem wielu badań. Jednakże dopiero Solomon Asch zdecydował się przeprowadzić systematyczne badania tego zagadnienia. Był to przełom w tej dziedzinie, ponieważ po raz pierwszy wyniki różniły się od dotychczasowo uzyskanych przez innych badaczy. W przeciwieństwie do poprzednich nie zaobserwowano stuprocentowego konformizmu – nie wszyscy uczestnicy zmienili swoje zdanie pod wpływem grupy. Badanie zostało przeprowadzone w latach pięćdziesiątych XX wieku i od tamtej pory doczekało się wielu replikacji. Niektóre z nich były przeprowadzone w różnych wariantach. Zmieniano między innymi liczbę aktorów, sposób odpowiedzi osoby badanej, a także zaburzano jednomysłność grupy. Osoba badana odpowiadała również w różnej kolejności, czasami była ona przedostatnia, a w innych przypadkach ostatnia, tak aby słyszała odpowiedzi pozostałych. Zaobserwowano, że wraz ze wzrostem grupy siła konformizmu zwiększa się, ale tylko do pewnego momentu.

Ze względu na popularność badania, podjęliśmy się jego replikacji na polskich studentach. Chcieliśmy tym samym sprawdzić, czy wyniki uzyskane przez wcześniejszych badaczy, powtórzą się w naszych warunkach.

Metody

Osoby badane

W badaniu wzięło udział dziesięć osób ($M = 21,5$; $SD = 2,76$). Wszyscy uczestnicy byli studentami, z czego sześć osób z Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego oraz cztery osoby z Politechniki Gdańskiej. W grupie znalazły się trzy kobiety i siedmiu mężczyzn w wieku od osiemnastu do dwudziestu ośmiu lat. Aktorami były cztery studentki Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, których nie znali uczestnicy badania.

Narzędzie

Eksperyment został przeprowadzony w pokoju cichej nauki mieszczącym się w domu studenckim na terenie akademików należących do Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. W pomieszczeniu znajdował się stół i krzesła dla uczestników badania oraz aktorów. Do badania użyto przekształconego narzędzia utworzonego pierwotnie przez Ascha. Zamiast plansz z liniami, użyliśmy prezentacji multimedialnej.

Ryc. 1 Przykładowy slajd prezentowany uczestnikom.

Uczestnikom zostało przedstawione dziesięć slajdów. Na każdym z nich znajdowała się linia wzorcowa oznaczona symbolem X oraz trzy linie, o różnych długościach.

Procedura

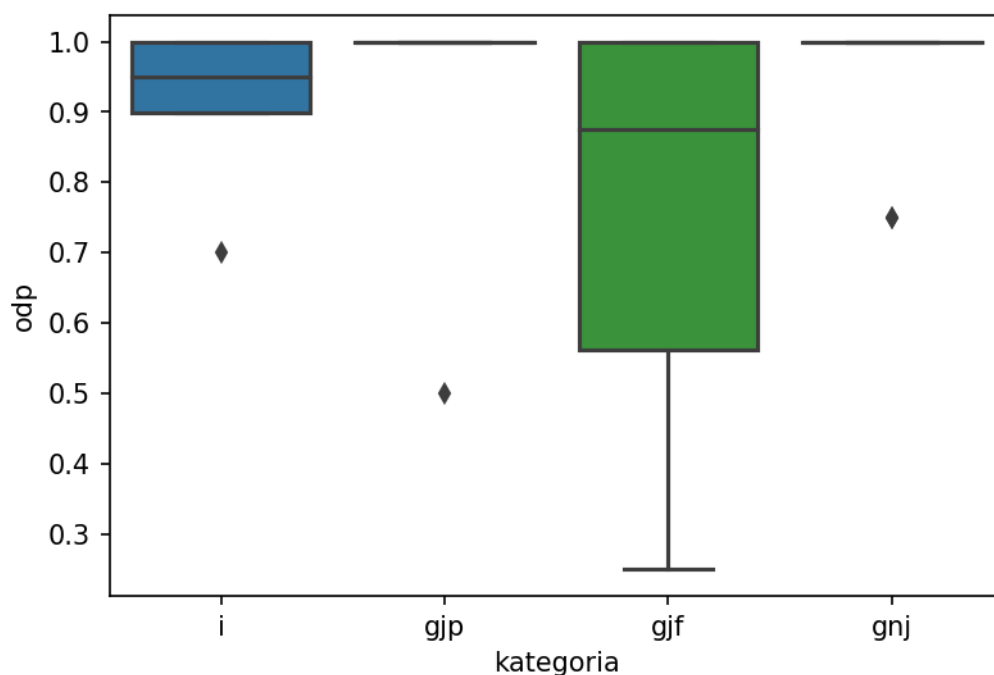
Po wejściu do pokoju uczestnicy zostali poinformowani o tym, że badanie jest dobrowolne i mogą z niego zrezygnować w dowolnym momencie bez żadnych konsekwencji. W pierwszym etapie przeprowadzono badanie indywidualnie. Zadaniem uczestników było wskazanie, która z trzech linii przedstawionych na slajdzie jest identyczna

jak linia wzorcowa. Odpowiedzi były udzielane ustnie i zapisywane przez jedną z eksperymentatorek. W drugim etapie, uczestnik wykonywał to samo zadanie w towarzystwie grupy aktorów. W naszym wariantcie eksperymentu, osoba badana zajmowała przedostatnie miejsce w rzędzie, tak, aby mogła usłyszeć poprzednie wypowiedzi. Tak jak w badaniu indywidualnym, przeprowadzono dziesięć prób. W pierwszych dwóch przypadkach aktorzy mówili zgodnie z prawdą, natomiast w kolejnych czterech zgodnie wskazywali błędną odpowiedź. W każdym kolejnym jeden z aktorów wskazywał poprawną linię, podczas gdy pozostali odpowiadali fałszywie.

Analiza statystyczna

Wyniki

Jednoczynnikowa analiza wariancji w schemacie powtarzanych pomiarów nie wykazała istotnego wpływu samodzielności wykonywania zadania na podporządkowywanie się zdaniu grupy, $F(3,36) = 2,375$, $p > 0,05$.

Ryc. 2 Wykres box-plot przedstawiający wyniki eksperymentu.

Na wykresie ukazano zależność kategorii w jakiej odpowiadał badany, kolejno i-indywidualnie, gjp- grupa jednomyślnie prawdziwa, gjf- grupa jednomyślnie fałszywa, gnj- grupa niejednomyślna, a proporcją prawidłowo udzielonych odpowiedzi.

Dyskusja

W przypadku naszego badania, wynik okazał się być nieistotny statystycznie, jednakże jest on na granicy. Zaobserwowaliśmy widoczne na wykresie (ryc.2) różnice w odpowiedziach udzielanych w każdej z wcześniej wspomnianych kategorii. Większość odpowiedzi indywidualnych była poprawna, na poziomie 90-100%. W warunku grupy jednomyślnie prawdziwej, odsetek prawidłowych odpowiedzi wyniósł niemal 100%. Największe zróżnicowanie można zaobserwować w przypadku grupy jednomyślnie fałszywej, kiedy odsetek prawidłowych odpowiedzi znacznie zmalał. W warunku niejednomyślności grupy, osoby badane ponownie udzielały w większości poprawnych odpowiedzi.

Nieistotność statystyczna może wynikać z niewielkiej ilości osób badanych. Ze względu na specyfikę badania tj. konieczność odizolowanego pomieszczenia, czasochłonność oraz fakt, iż uczestnicy nie mogli znać aktorów trudno było pozyskać większą liczbę ochotników. Dodatkową przeszkodą była popularność eksperymentu – wiele osób zostało z tego powodu wykluczonych. Konsekwencją małej liczebności był brak reprezentatywności grupy. Istnieje prawdopodobieństwo, że przy większej ilości osób badanych zostałaby uzyskana istotność statystyczna.

Bibliografia

- Aronson, E., Aronson, J., & Radzicki, J. (1997). Człowiek-istota społeczna. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Asch, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. *Psychological monographs: General and applied*, 70(9), 1.
- Asch, S. E. (1948). The doctrine of suggestion, prestige and imitation in social psychology. *Psychological review*, 55(5), 250.
- Borucka-Arctowa, M. (1964). Legalizm a konformizm i oportunizm.
- Ceraso, J., Gruber, H., & Rock, I. (1990). On Solomon Asch. The legacy of Solomon Asch: Essays in cognition and social psychology, 3-19.
- Hock Roger, R., & Wojtych, P. E. (2003). 40 prac badawczych, które zmieniły oblicze psychologii.
- McLeod, S. (2008). Asch experiment. *Simply Psychology*, available at: <http://www.simplypsychology.org/asch-conformity.html> (accessed 24 August 2017).
- Paszkiewicz, J. (1972). O postawach konformizmu i nonkonformizmu... *Etyka*, 10, 119-136.
- Twain, M. Konformizm–recepta na bezpieczne dopasowanie czy droga prowadząca do poczucia osamotnienia?. *Rada Naukowa*, 166.
- Wojciszke, B., & Doliński, D. (2008). *Psychologia społeczna*.